
ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

Μανώλη Μαρκάκη, *Φιλοσοφία του πνεύματος*, τόμ. Α', 'Εκδόσεις τῶν Φίλων',
'Αθήνα 1989, 446 σ.

Ο όγκώδης αυτός τόμος αποτελεί διαχρονική αναφορά στους "Έλληνες φιλοσόφους και στοχαστές από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα. Τό γεγονός ότι άφετηρία τῆς φιλοσοφικῆς αὐτῆς ένατένισης τοῦ έλληνικοῦ φιλοσοφικοῦ λόγου είναι ένας ποιητής ό "Όμηρος και κατάληξη ένας άλλος ποιητής ό 'Όδυσσεύς 'Ελύτης φανερώνει ότι έδῶ έχουμε νά κάνουμε μ' ένα ποιητικό πεζό λόγο μέ έντονα συγκινησιακά στοιχεία. 'Η καταγραφή αὐτή τῆς έλληνικῆς φιλοσοφίας δέν ύπακούει σέ συστηματική μεθοδικότητα· ό γραπτός λόγος τοῦ συγγραφέα είναι αὐθόρμητος και όρμητικός.

Ο πρώτος αυτός τόμος τῆς *Φιλοσοφίας τοῦ πνεύματος* τοῦ Μανώλη Μαρκάκη, γνωστοῦ από άλλες του έργασίες κοινωνιολογικοῦ αλλά και ποιητικοῦ περιεχομένου, άπαρτίζεται από τρία μέρη: τήν καιρικότητα τοῦ διθυράμβου, τή Βυζαντινή μορφολογία τῆς έλληνικῆς συνειδήσεως, και τή Μορφολογία τῆς νεοελληνικῆς συνειδήσεως. Τό έργο κλείνει μ' ένα παράρτημα πού τιτλοφορεΐται «Σύστημα μιᾶς φιλοσοφίας τῆς πράξεως», όπου έχουμε μία συστηματική ανάλυση τῆς πράξης και τῆς τελεολογίας της, μία φιλοσοφία τοῦ βιώματος και μία φιλοσοφία τῆς άγωγῆς (σσ. 341-446).

Τό πρώτο μέρος «'Η καιρικότητα τοῦ διθυράμβου» άπαρτίζεται από όκτώ κεφάλαια: ή μορφολογία τοῦ χρόνου στήν αρχαία έλληνική ποίηση, από τό λόγο στό όν, ή μυθολογία τοῦ πνεύματος, θετικό πνεῦμα και μυθικός στοχασμός, ή ποιητική τέχνη και τό λυκόφως τοῦ διθυράμβου, ή κλασική τέχνη ως αισθητική τῆς έλευθερίας και τό θρησκευτικό βίωμα τῶν αρχαίων 'Ελλήνων. 'Ενῶ στό μέρος αὐτό έχουμε αναφορά στήν αρχαία έλληνική σκέψη, στό δεύτερο μέρος έχουμε αναφορά στή βυζαντινή σκέψη και στό τρίτο μέρος στό νεοελληνικό στοχασμό.

Στό δεύτερο μέρος που φέρει τόν τίτλο «'Η βυζαντινή μορφολογία τῆς έλληνικῆς συνειδήσεως» τονίζεται ή χριστιανική της ύπόσταση μέ τή διδασκαλία τῆς λύτρωσης. Στό μέρος αὐτό έχουμε τέσσερα κεφάλαια, τήν πολιτική καιρικότητα ως κατοχύρωση τῶν διθυραμβικῶν καταλοίπων, τήν όντολογία τῆς λύτρωσης, τόν καιρό και τό πνεῦμα, τή βυζαντινή τέχνη ως αισθητική τοῦ έσχάτου. Τό τρίτο μέρος «'Η μορφολογία τῆς νεοελληνικῆς συνειδήσεως» άπαρτίζεται από τά κεφα-

λαια πού ἀφοροῦν τὰ μεγέθη τῆς νεοελληνικῆς αὐτοσυνειδησίας: στοὺς "Ὄμους γιγάντων, ὁ διθύραμβος ὡς δύναμη κρούσεως, ἀναγέννηση καὶ καιρικότητα.

"Ὅπως γράφει ὁ ἴδιος ὁ συγγραφέας τοῦ βιβλίου «βλέποντας τὰ ἔργα τῶν δασκάλων μου ὡς τὸν βλαστό μιᾶς κρίσιμης ἐνοποιητικῆς αἴσθησης, ἐκείνης τοῦ διθύραμβου, δέν ἐπεσήμανα μόνο ἀποκλίσεις ἀλλὰ προσπάθησα νά διατυπώσω καὶ ἐρωτήματα νέα» (σ. 20). ἡ τοποθέτησή του αὐτὴ δίνει μίαν ἰδιαιτερότητα στοῦ βιβλίου αὐτό φιλοσοφικῆς ἀναζήτησης καὶ συγκινησιακῆς προσέγγισης τῶν μεγάλων μορφῶν τῆς πνευματικῆς μας κληρονομιάς.

ΡΩΞΑΝΗ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ
ΔΙΔΑΚΤΩΡ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΑΘΗΝΑ

Χρήστου Μαλεβίτση, *Εφημερία. Δοκίμια*.

Εκδόσεις Δωδώνη, Αθήνα 1989, σελ. 191

ΧΡΗΣΤΟΥ ΜΑΛΕΒΙΤΣΗ

Στα 34 δοκίμια της ΕΦΗΜΕΡΙΑΣ ο περίσκεπτος λόγος του Χρήστου Μαλεβίτση στάζει φως. Ένα φως που μοιάζει να μην είναι εκ του κόσμου τούτου. Διότι είναι αλλοκαιρινό και εσώκλειστο σε φωνές Μυστικών. Φως παραμυθίας για τις άπορες ψυχές που οδοιπορούν στην αυχμηρή έρημο. Που αμηχανούν στους δυσμικούς καιρούς. Που ριγούν στο κοσμικό τους ψύχος.

Ας μη νομισθεί, όμως, ότι ο λόγος αυτός είναι αναχωρητής και στυλίτης. Ότι είναι ανεπίκαιρος και φυγόστρατος. Τουναντίον. Έχει το ηρωικό ήθος της μάχιμης πνευματικότητας. Έχει την ήρεμη δύναμη των αήττητων ερωτημάτων. Είναι διάβροχος από εγγενή σοφία και άκρα σύνεση.

Η εγγενής σοφία του επιτρέπει να ψαύει το όντως ον μέσα στην ανθρώπινη ύπαρξη. Μέσα σ' αυτό το σπέρμα της χαλεπής τύχης. Και η άκρα σύνεση τον περιάγει στη στοχαστική ρέμβη μπροστά στο μυστήριο του υπερβατικού κόσμου.

«Ο ύπνος του όντος», γράφει, «που είναι σκότος και λήθη αναιρούνται με την έγερση της ζωής. Αυτό το φέγγος το μυστηριακό είναι που καθιστά διάφεγγο το εν τω κόσμω υπάρχειν. Ζωή, αλήθεια και φως έχουν κοινή μια τρίσβαθη πηγή, από την οποία αναβρύζουν ευλογητικά και κομίζουν το μεγάλο άγγελμα, την είδηση του εσχάτου» (σελ. 28).

Ο ευφραδής λόγος της ΕΦΗΜΕΡΙΑΣ δεν έχει μόνο κλασσική αρχιτεκτονική ιδεών. Το οικοδόμημα λαμπρύνεται και με τα άχραντα υλικά του. Μαρμαίρει από